

PURGA

Poden les circumstàncies històriques treure el pitjor de nosaltres mateixos? Sofi Oksanen ens demostra, amb escreix, que sí, que molt, que terriblement, malauradament i espaordidorament sí.

“Set milions d’anys hem escoltat
els discursos del führer,
els mateixos set milions d’anys
hem vist les pomeres en flor”

La bellesa i la lletjor és una dualitat que ha conviscut eternament, com el poeta Paul-Eerik Rummo ens recorda amb els seus mots. Que ens emmirallem en un führer (fixeu-vos que està en minúscula, no és un de concret, és qualsevol) o en una pomera en flor, depèn de la nostra essència, de la nostra capacitat de conservar la civilització en les pitjors circumstàncies però també de la capacitat de la civilització de conservar-se a ella mateixa malgrat els individus.

La protagonista de Purga, l’Aliide, és un personatge controvertit, ens provoca una pregona discussió interna sobre si la comprenem, si la justifiquem o si la condemnem, i segurament ens equivocarem si li apliquem una sola sentència. Com tots els éssers humans té clars i obscurs, només que, a diferència de molts altres éssers humans, les circumstàncies històriques fan de caixa de ressonància per al que, en un altre temps, serien petiteses o greuges superables.

Amb una intel·ligent estructura narrativa que dosifica la informació, l’autora ens fa veure que els esdeveniments político-socials espremen el pitjor de nosaltres perquè l’instint de supervivència només està regit per la por, però també perquè els mateixos esdeveniments que després seran descripcions asèptiques en llibres d’història posen a les nostres mans eines per atorgar major destructivitat als nostres obscurs.

La novel·la ens apropa a la història d’Estònia, país d’invasions constants: en un període que abraça del 49 al 55, és envaïda i torturada per russos, alemanys i, novament, russos. Si per la por, algú s’havia aliat a un bàndol, esdevindrà carn de tortura abans que hagi tingut temps de saber què vol dir la tranquil·litat i, quan arriba la independència del país, tothom pot perseguir tothom perquè en algun moment, qualsevol ha assegurat la seva subsistència. L’autora ens fa conèixer la situació d’Estònia fins als anys 90, ens fa testimonis de la 2a guerra mundial, de la postguerra i fins de l’incident de Txernòbil que va fer arribar al país, pobre i delmat per la guerra i el comunisme, tots els aliments contaminats per la radiació que a Rússia es retiraven.

L’Aliide que coneixem és una dona convertida en durícia: la purga que va patir en un soterrani de la Casa de la Vila la fa desconfiada, astuta i sense ideals als que arrapar-se més enllà d’assegurar-se el no tornar-hi mai més. A la seva vellesa, recull a casa seva, una dona jove, anomenada Zara, masegada físicament i moralment, dominada per la por però encara amb un brot d’esperança per sobreviure. La desconfiança entre ambdues és palpable gràcies a la magnífica descripció de mirades i gestos que ens fa l’autora. L’Aliide comparteix un passat comú amb la Zara que desconeix; la Zara sap qui és l’Aliide però mai no sabrà el que el lector sí tindrà el privilegi de conèixer: que ambdues comparteixen les emocions derivades d’un espai d’opressió, dolor, perversió i humiliació. Ambdues saben reconèixer la “bota cromada que trepitja fort” perquè les dues l’han tingut damunt del seu cos. I així, terriblement, ens adonem que encara que una viu la seva joventut als 90 i l’altra als anys previs a la 2a Guerra Mundial, semblen filles d’un sol moment.

L’Aliide no pot reconèixer la Zara perquè no sap que la seva germana Ingel encara és viva i que la van fer àvia. L’Ingel va ser deportada d’Estònia juntament amb la seva filla Linda. Lluny del seu marit que és a les mans d’Aliide per sobreviure (...segur?).

Entremig del relat de les històries d’Aliide i Zara, explicades en 3a persona, llegim fragments del diari de Hans Peek, un pagès estonià, que si no és el protagonista, és un dels detonadors de la bogeria de què som testimonis en aquest llibre.

Sé que sóc poc explícita amb l’argument, que esteu acabant l’article i encara no sabeu gaire de què tracta, què passa en aquesta història. Però és que sou els lectors qui ho heu d’anar desvelant, mica en mica, amb el ritme previst per l’autora, que encara us reserva una sorpresa final, o un

enigma perquè és difícil d'escatir-ne el significat: uns informes de màxima confidencialitat que us faran preguntar qui és qui.

Per acabar, un consell: feu atenció a les mosques que surten en el relat; i un tast, un fragment que és l'essència de la història que espero que llegireu perquè com ens diu el poeta Rummo, que Oksanen ens fa conèixer, "Tot és una resposta, només cal saber-ne la pregunta."

El tast:

"Tot es repetia. Encara que el ruble s'havia convertit en corona i els vols d'avions militars sobre el seu cap havien disminuït i les dones dels oficials havien abaixat la veu, encara que dels altaveus de la torre Gran Hermann se sentia cada dia la cançó de la independència, sempre arribava la bota de cuir cromat, sempre arribava una nova bota, igual o diferent, però una que trepitjava el coll de la mateixa manera."

Bona lectura! No us perdeu aquesta joia!

Muntsa Farré